

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi (HE 112/2025 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Eeva Vartio, sosiaali- ja terveysministeriö
- professori (emerita) Raija Huhtanen
- professori Toomas Kotkas
- professori Olli Mäenpää

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi yleistukilaki. Lisäksi ehdotetaan muutettaviksi työttömyysturvalakia, työvoimapalveluiden järjestämisestä annettua lakia ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia sekä 30 muuta lakia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.5.2026.

Esitykseen sisältyy lakiehdotusten suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskeva jakso. Hallituksen arvion mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi yleistukilaki. Yleistuki on työttömyyden aikaisen perustoimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki, jota maksetaan työttömän työnhakijan työmarkkinoille hakeutumisen tai palaamisen edellytysten edistämiseksi ja parantamiseksi. Yleistu-

Valiokunnan lausunto PeVL 41/2025 vp

ki korvaa työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan ja työmarkkinatuen, joita koskevaa lainsäädäntöä ehdotetaan kumottavaksi. Oikeus esitettyyn yleistukeen perustuu tarveharkintaan, mikä poikkeaa osittain nykyisestä sääntelystä. Voimassa olevassa sääntelyssä vain työmarkkinatuki on tarveharkintainen perusturvaetus, kun sen sijaan työttömän peruspäivärahan myöntämisedellytyksiin ei sisälly tarveharkintaa.

(2) Esityksessä kuvataan (esim. s. 47—48), että ehdotettu sääntely on osa laajempaa sääntelyn uudistusta, jossa eri etuuksia yhdistetään nyt ehdotettua laajemmin. Selvyyden vuoksi perustuslakivaliokunta toteaa, että se on tarkastellut vain hallituksen esitykseen sisältyviä lakiehdotuksia.

(3) Yleistuella toteutetaan perustuslain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettua oikeutta perustoimeentulon turvaan työttömyyden aikana (PeVL 45/2024 vp, kappale 2). Perusoikeusuudistuksen esitöiden ja perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan perustuslain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettu perustoimeentulon turva on voimassa olevasta sosiaalilainsäädännöstä riippumaton eikä siten kiinnity suoraan tiettyihin olemassa oleviin etuusjärjestelyihin (HE 309/1993 vp, s. 70/II, PeVM 25/1994 vp, s. 10/II ja esim. PeVL 45/2024 vp, kappale 4, PeVL 16/2023 vp, kappale 6).

(4) Ehdotetut säännökset vastaavat pääosin voimassa olevaa peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea koskevaa sääntelyä, joka on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Säädettyäksi ehdotetun yleistukilain sääntely on perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetyn voimassa olevan työttömyysturvalain omavastuuajan (PeVL 46/2002 vp, s. 3), karenssiaikaa (PeVL 25/1997 vp, s. 3—4, PeVL 46/2002 vp, s. 4, PeVL 44/2021 vp) ja odotusaikoja (PeVL 46/2002 vp, s. 4) koskevaa sääntelyä vastaavaa. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti (esim. PeVL 17/1995 vp, PeVL 17/1996 vp ja PeVL 45/2017 vp) katsonut, ettei perustuslaki estä asettamasta ehtoja perustoimeentuloa turvaavan etuuden saamiselle. Osittaista yleistukea koskeva sääntely vastaisi tältä osin vastikään muutettua voimassa olevaa sääntelyä, joka on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 45/2024 vp).

(5) Ehdotettu sääntely poikkeaa voimassa olevasta lainsäädännöstä erityisesti sen osalta, että yleistuki olisi kokonaan tarveharkintaista. Perusoikeusuudistuksen esitöissä on todettu, että lainkohdan 2 momentissa tarkoitettu turva on yhteydessä lueteltuihin elämäntilanteisiin ja laissa kulloinkin säädettyihin etuuksien saamisedellytyksiin. Perustuslain säännös ei kuitenkaan aseta esittä sille, että järjestelmiin voidaan sisällyttää myös tarveharkintaa koskevia säännöksiä (HE 309/1993 vp, s. 70/I, PeVM 25/1994 vp, s. 10/II). Perustuslakivaliokunta on tämän mukaisesti pitänyt mahdollisena työmarkkinatuen tarveharkintaisuutta (PeVL 46/2002 vp, s. 5/I) ja kansaneläkkeen säätämistä kokonaan eläketulovähenteiseksi perusturvaetuudeksi (PeVL 12/1995 vp, s. 2/II). Perustuslakivaliokunnan mielestä esitetyn sääntelyn tarveharkintaisuutta voidaan pitää perustuslain 19 §:n 2 momentin kannalta ongelmattomana.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Valiokunnan lausunto PeVL 41/2025 vp

Helsingissä 22.10.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
varapuheenjohtaja Wille Rydman ps
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Karoliina Partanen kok
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Henrik Vuornos kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Koskentausta